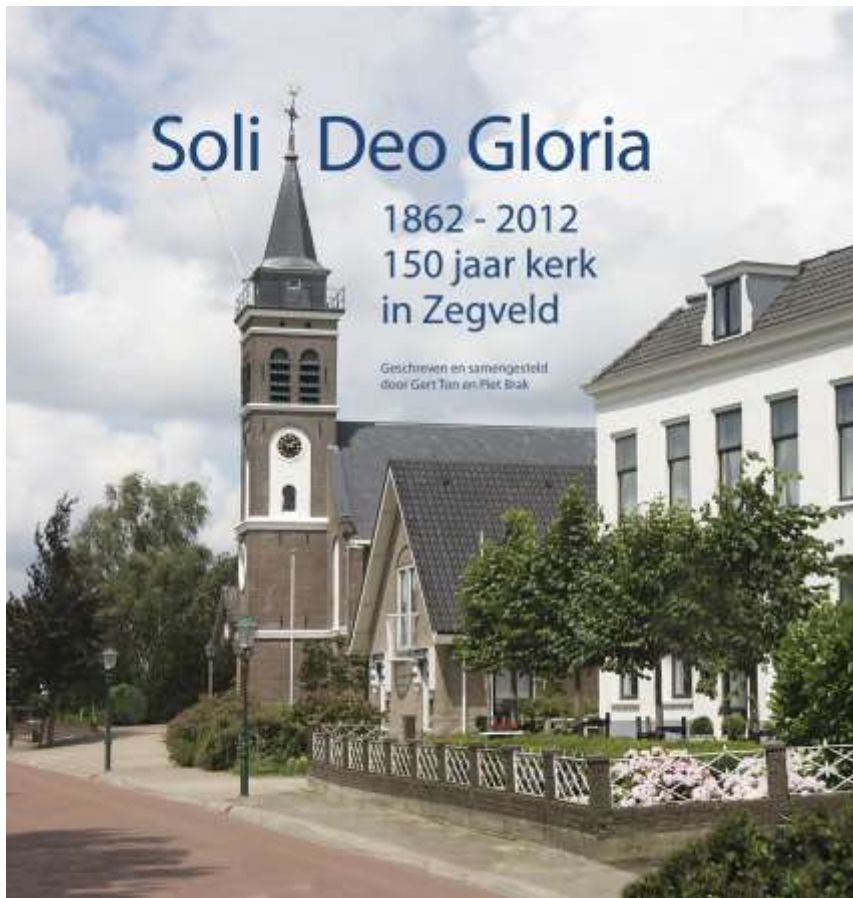

Historie Hervormde Kerk van Zegveld

Deze samenvatting is gemaakt ten behoeve van het **Restauratieplan 2017-2020** en ontleent aan het historisch boekwerk:

Eerste kerk

De eerste kerk van Zegveld werd gebouwd in 1312, op dezelfde plaats aan de voormalige Zegveldse wetering waar nu ook de huidige Hervormde Kerk staat. De bisschop van Utrecht, die destijds kerkelijke en wereldlijke macht had, besloot tot de bouw van een eenvoudige en vermoedelijk houten kerk.

De Reformatie

Na de Reformatie en wel in juni 1580 bepaalden de Staten van Utrecht dat de uitoefening van de rooms-katholieke godsdienst verboden was. Pas in 1595 kreeg Zegveld de eerste protestantse predikant. Door Spaanse troepen was de kerk tijdens het beleg van Woerden reeds eerder in brand gestoken en pas rond 1593 weer hersteld.

In de oorlog van 1672 met Frankrijk werd de kerk wederom in de as gelegd en in 1681 weer opgebouwd. In juli 1682 werd de eerste dienst gehouden.

Een nieuw kerkgebouw

Toen er na de Franse tijd (1795-1813) in ons land een nieuw bestuur kwam veranderde er veel. De landelijke overheid kreeg sterke bemoeienis met kerkelijke zaken en kwamen er subsidies beschikbaar voor nieuwbouw en onderhoud van kerkelijke gebouwen.

In Zegveld werd in 1860 de oude kerk afgebroken en op 30 maart 1862 de nieuwe kerk op bijna dezelfde plaats in gebruik genomen. De aanbesteding bedroeg circa f 26.000,00.

Bij de oude kerk was het koor naar het oosten gericht. Na de Reformatie stapte men bij het bouwen van nieuwe protestantse kerken af van deze traditie. In Zegveld is dat in 1862 ook gebeurd.

Het nieuwe gebouw met toren rust op 283 palen met een lengte van 10 tot 11 meter. De voet van de kerkmuren en steunberen steekt volgens de aanwezige blauwdruk zo'n 2 meter onder het maaiveld.

Het nieuwe kerkgebouw is 19 meter lang, het schip is 11 meter breed en bij het dwarsschip 18 meter breed. De nokhoogte is 13 meter. De toren is tot de omloop 17 meter en tot aan de haan 27 meter.

Architect De Vries uit Wilnis bouwde twee jaar eerder een soortgelijke kerk in Mijdrecht en kreeg van het kerkbestuur in Zegveld eveneens de bouwopdracht.

Bouwstijl

De Hervormde Kerk in Zegveld is een z.g. Waterstaatskerk. Het Ministerie van Waterstaat had een regisserende rol bij de bouw in laatgotische bouwstijl uit de 15e eeuw met in de detailleringen aanvullingen uit het classicisme.

Waterstaatskerk is de benaming voor Nederlandse kerkgebouwen die tussen 1824 en 1875 met financiële steun van de landelijke overheid werden gebouwd.

Het ontwerp en de bouw van dergelijke kerken was onderhevig aan de goedkeuring en controle door ingenieurs van het ministerie van Waterstaat. In tegenstelling tot wat vaak wordt gedacht is het begrip Waterstaatskerk niet verbonden aan een bepaalde bouwstijl.

De gehele architectuur van de kerk is enigszins strak en ingetogen, passend bij een protestantse gemeente in de 19e eeuw. Binnen zijn onder de dakvoet opvallende ijzeren consoles toegepast. Dit is wel een kenmerk bij waterstaatskerken, ingenieurs van Waterstaat pasten graag ijzerconstructies toe. Opvallend zijn verder de ijzeren trekstangen in de kap. De muren in de kerk kregen onderaan een houten lambrisering, naar boven toe waren de binnenmuren witgekalkt.

Opvallend is de gelijkenis tussen de dorpskerken van Zegveld en Mijdrecht in de eerste tijd van hun bestaan, zowel qua exterieur als interieur.

De wandborden

In maart 1892 besluiten de kerkvoogden en notabelen met algemene stemmen om twee houten borden in de kerk te plaatsen aangezien het drie honderd jaar geleden is dat alhier de eerst predikant de kansel betrad. Twaalf jaar later alweer, in mei 1904, besluit het zelfde college 'om het schilderwerk van de borden te vervangen, door op het ene bord de Tien Geboden des Heeren en op het andere De Geloofsartikelen te laten schilderen. De vergadering is van oordeel dat deze verandering meer Stichting zal verwekken, dan thans'.

Het verhaal gaat dat de toenmalige secretaris-kerkvoogd..... (de rest van het verhaal is te lezen in het oorspronkelijke boek Soli Deo Gloria. Het boek is nog steeds te koop bij het huidige College van Kerkrentmeesters.)

Eind 1982 heeft het Verjaardagsfonds de wandborden weer laten opknappen.

Veranderingen na 1900

De rechtstreekse verbinding van het portaal in de toren met de kerkruimte werd in 1927 veranderd door een schot met tochtdeuren achter in de kerk te plaatsen

In 1940 werden de stoelen in het middenschip vervangen door banken. Hiervoor werd een renteloze lening uitgezet onder gemeenteleden.

Vanwege het salpeterzuur in de kerkmuren zijn er in 1942 op de binnenmuren boven de houten lambrisering tegels aangebracht. Deze tegels waren een restant van de bouw van de Maastunnel in Rotterdam.

In 1965 werd een grote restauratie uitgevoerd. De donkere kleuren van het interieur werden vervangen door moderne lichte kleuren, terwijl het gehele plafond werd vernieuwd en voorzien van nieuwe verlichting. Hiervoor werd elke maand een extra collecte gehouden.

De houten lambrisering binnen had bijzonder veel te lijden van het salpeterzuur dat uit de muren kwam en werd vervangen door, een voor die tijd, fraai gemetselde muur van gehalveerde gele handvormsteen. Achter het metselwerk is met een speciaal preparaat een vochtscherm gelegd en daarmee is volgens deskundigen het salpeterzuur voorgoed de doorgang versperd.

Een derde reden voor vernieuwing betrof de in 1933 aangelegde elektrische voetverwarming. De bedrading onder de vloer begon mankementen te vertonen. De nieuwe elektrische voetroosters werden niet meer in de vloer maar schuin daarboven aangebracht.

Tevens werd besloten de hele kerk van nieuwe banken en een nieuwe vloer te voorzien. De banken werden verbreed van 67 naar 80 centimeter. De nieuwe vloer is gemaakt van een harde tropische houtsoort.

Voor deze grote restauratie had het middenschip drie rijen banken. Dit is vervangen door één rij banken met aan de zijkanten bredere paden.

Tot 1965 werden in Zegveld de zitplaatsen verhuurd. Als het rode (en later groene) lampje op de preekstoel aan ging mochten de lege plaatsen door anderen ingenomen worden. Met de ingebruikname van het vernieuwde interieur zijn de zitplaatsen vrij gegeven. De kerkenraad was van oordeel dat het systeem van plaatsenverhuur niet meer in de kerk thuis hoorde.

Kroonluchters

De kroonluchters, die in de oude kerk hingen, keerden terug in de nieuwe kerk. Volgens overlevering moeten dit prachtige kronen zijn geweest die met het wapen van Zegveld versierd waren. Het kerkbestuur besloot in 1876 om de kerk voortaan 'bij de winteravond godsdienstoefeningen met petroleumlampen te verlichten, daartoe de nodige toestellen te laten maken en de koperen kronen te verkopen'. De kroonluchters wogen samen 185 kilo en zijn verkocht voor 75 cent per kilo.

In totaal bracht dit f 138,75 op.

Toch zijn er weer vier kronen teruggekomen in de kerk. Deze werden in 1975 gekocht uit een gesloopte kerk in Zaandam voor f 4.000,00. Ze zijn van messing en van oorsprong waren het gaskronen uit de 19^e eeuw (ca. 1890). Het opnieuw polijsten en voorzien van elektrische bedrading kostte ook nog zo'n f 4.000,00.

De kerkbrand

Op 6 april 1982 ontstond er een grote brand in het dak van de kerk waarbij een groot deel van het dak verbrandde. Een loodgieter had met een brander reparaties met zinken platen verricht. De brand werd met 14 stralen en 2 waterkanonnen bestreden.

Ook was er een enorme waterschade in het kerkgebouw en aan het orgel ontstaan.

Veel jonge mensen en met name de jeugdvereniging zetten zich in voor de ontruiming van de kerk en het schoonmaken van de banken.

De zondagse diensten werden tijdelijk in de Milandhof gehouden. Ook hierbij hielp de jeugdvereniging iedere week weer om de stoelen te plaatsen en weer op te ruimen.

Naast het herstel van het dak, de kroonluchters, de banken en verdere interieur werd ook het orgel gerestaureerd en zelfs nog uitgebreid met twee klavieren.

Op 15 december 1982 kon de kerk weer in gebruik worden genomen.

Herstel voegwerk

In 1997 stond de toren opnieuw in de steigers. Het voegwerk van de toren en van de kerk vertoonde veel zwakke plekken. Ook gedeelten van muren waren slecht en werd het schilderwerk aan de toren hierin meegenomen. Aan deze herstelkosten hing een prijskaartje van f 80.000,00 excl. b.t.w.

Het Van Gelder-orgel

De nieuwe kerk van 1862 had nog geen orgel. Echter in 1879 besloot de kerkvoogdij een huis-aan-huis collecte te houden voor de bouw van een orgel. Voor de opbrengst van f 2.300,00 kreeg orgelbouwer Jan van Gelder de opdracht het orgel te bouwen. Het kreeg één klavier en een aangehangen pedaal.

Diverse restauraties en schoonmaakwerkzaamheden aan het orgel volgden in o.a. 1897, 1936, 1959 en 1971. Helaas was er in 1982 de grote brand in de kerk, waarbij het orgel grote schade opliep. In 1984 werd door de fa. Verschueren uit Heythuysen in de oude kas een nieuw orgel gebouwd, met gebruikmaking van een gedeelte van het oude pijpwerk.

Elektrische verwarming

In 1922 kwam er in Zegveld elektriciteit. De kerkenraad besloot in 1933 om elektrische voetverwarming aan te leggen en wordt tot op heden met veel mankementen nog gebruikt en is daarom aan vervanging toe.

Glas-in-lood-ramen

In de kerk bevindt zich aan elke zijde een glas-in-lood-raam, welke ontworpen en uitgevoerd zijn door kunstenaar Jacques M. Germans uit Haarlem.

In 1950 is het raam aan de oostkant van de kerk geschonken door de kinderen van Arie de Leeuw en Jannetje de Leeuw-Lekkerkerker.

Het raam aan de westkant van de kerk is in 1975 geschonken door Anthonie Blok en Adriana Beligje Blok-Uitbeijerse

De kanselbijbel

De kanselbijbel is in 2012 door onze dorpsgenoot Lijndert Bos gerestaureerd. Deze kanselbijbel is een prachtexemplaar, gedrukt bij Paulus Aertsz. van Ravensteyn op last van de Staten Generaal en volgens besluit van de Nationale Synode te Dordrecht in de jaren 1618 en 1619. De akte van autorisatie is gedrukt in 1637. De bijbel zelf is gesigneerd in 1639 en is dus al 380 jaar oud.

Torenuurwerk en luidklok

Bij de bouw van de kerk in 1862 zijn het uurwerk en de klok uit de oude kerk overgeplaatst naar de nieuwe kerk. Klok en uurwerk werden toen al volledig eigendom van de burgerlijke gemeente. In 1879 werd de klok vervangen door een nieuwe. Tijdens de Duitse bezetting is de torenklok geroofd. Op 20 februari 1943 nam de Rüstungsinspektion Niederlande van de Duitse Wehrmacht de klok als oorlogsbuit mee om omgesmolten te worden naar kanonnen en munitie.

(Een bekende spreuk uit die tijd was: *“Wie met Gods klokken schiet, die wint de oorlog niet”*)

Vijf jaar later, op 5 mei 1948, kwam er weer een nieuwe klok.

In 1972 heeft de gemeente Zegveld de klok weer vervangen en een elektrische luidinstallatie en verlichte wijzerplaten laten aanleggen. De oude klok, zwaar 170 kg. is vervangen door een zwaardere van 405 kg met de toon Aís en een middellijn van 85 cm.

De geschiedenis van de klok is duidelijk door de inscriptie op de klok die luidt:

*Het was de Duitser die kwam
en 20 februari 1943 de klok nam,
Een nieuwe is op 5 mei 1948 gekomen
die op 5 mei 1972 is vervangen.
God geve dat ze nooit weer worde genomen.*

In juni 1974 wordt besloten dat wanneer iemand is overleden in de burgerlijke gemeente Zegveld, de klok te luiden, zoals het ook heel vroeger de gewoonte is geweest: om 10 minuten voor twaalf zal de klok 10 minuten luiden.

0-0-0

Zegveld, augustus 2017

In opdracht van de Restauratiecommissie
samengesteld door Wim Hoogendoorn